Bjerg - Posten

2004 **MEDLEMSBLAD** **NR. 28**

INDHOLD

Arkivets åbningstider	2
Året der gik	2
Barn i Tostrup i 50-erne	4
Vrikkedans forbudt i Forsamlingshuset	11
Ved Skellet	14
Peter Hansen - en fæstebondes søn i Sønderholm	17
Livserindringer	24
Kapelstrapeterne på Frederiksholm	26
Generalforsamling	28
Besøg i Nørholm Kirke	28
Den obligatoriske aftentur	28

Lokalhistorisk Forening i Frejlev - Nørholm - Sønderholm Sogne

FORENINGENS BESTYRELSESMEDLEMMER
kan kontaktes følgende steder:

Frejlev:	Formand:	Hardy Frandsen, Verdisvej 3	Tel.	9834 3394
Sønderholm:	Kasserer:	Poul Staun Hansen, Skaunshøj 2	-	9834 2022
		Lis Jensen, Fussingøvej 24	-	9834 1215
		Henning Skak Thrysøe Niels Buggesvej 20	-	9834 1924
Nørholm:		Karsten Mortensen Mariehønevej 3	-	9834 1180
St. Restrup:		Gunnar Jensen, Tostrupvej 240	-	9834 1583
		Mogens Ejersbo, Nibevej 379	-	9834 1997
Suppleanter:		Tove Bang Nielsen Nørholm Villavej 20	-	9834 1493
		Erik Larsen Nørholmvej 312	-	9834 1098

ARKIVETS ÅBNINGSTIDER

Arkivet er åbent den første og den tredje onsdag i hver måned (undtagen juli) i tidsrummet kl. 19,00 – 21,00.

Der kan i særlige tilfælde arrangeres besøg i arkivet udenfor de faste åbningstider efter aftale med et bestyrelsesmedlem.

Arkivet er beliggende Stadionvej 2, Sønderholm (ved skolen).

Arkivets postadresse er: Lokalhistorisk Arkiv
Verdisvej 3, Frejlev
9200 Aalborg SV

ÅRET DER GIK

I anledning af den tilbagevendende dag ”Arkivernes dag” lørdag d. 8. nov. 03, var vort arkiv i lighed med mange andre af landets lokalarkiver åbent om eftermiddagen. Der havde været omtale af aktiviteten i den lokale presse og besøgstallet var fint. Der var på et tidspunkt meget kneben plads i arkivets lokaler, så køkkenregionen måtte tages i brug, men der var god forståelse for vore pladsproblemer, så der var ingen utilfredshed at spore.

I dec. måned kom det et bestyrelsesmedlem for øre, at der på loftet over det nedlagte mejeri i Drastrup fandtes en del papirer, som måske kunne have arkivets interesse. Der blev etableret en kontakt til den nuværende ejer entreprenør Henning Klitgaard, som meddelte, at vi måtte hente hele ”dyngen”!

En tidligere medarbejder på mejeriet Aage Andersen, Drastrup brugte juledagene til at samle det hele i 10 papirsække og samtidig afhente ca. 20 protokoller og regnskabsbøger. Det hele er senere kommet i arkivet, hvor det er sorteret, registreret og arkiveret i vort fjernarkiv på Frejlev

skole. I afleveringen var der flere års leverancelister fra egnens kvægbesætninger, leverancelister fra Aalborg-områdets mejerier og mælkehandlere. Der var bilag fra kontrollerende veterinære myndigheder og ikke mindst en del regningsbilag fra lokale håndværkere, der kan danne grundlag for belysning af den håndværksmæssige aktivitet, der har været i vort område i denne periode. Det var en spændende aflevering som senere kan danne basis for mange yderligere belysninger af vor egn. Det ville have været et stort tab, hvis det var endt i en container!!!

Der skal rettes en stor tak til de personer, der var opmærksomme på materialet og var behjælpelige med at få det anbragt på rette sted.

Den årlige generalforsamling havde samlet ca. 30 interesserede medlemmer i Sønderholm Sognegaard, som menighedsrådet atter beredvilligt havde stillet til rådighed. Under valg til bestyrelsen var der genvalg undtagen til Peter Ørbæk, der efter eget ønske udtrådte og i hans sted indtrådte Poul Staun Hansen, Sønderholm, der ved den senere konstituering afløste kasserer Lis Jensen, som ikke ønskede at fortsætte i dette job. Som revisor nyvalgtes, i stedet for Staun Damborg, Gunnar Jensen, Sønderholm, der var suppleant, og i hans sted nyvalgtes Grethe Zinck. Generalforsamlingen sluttede med forevisning af en serie billeder fra Sønderholm-området, som gav anledning til en del debat og ikke mindst en del nye oplysninger.

Foreningen havde i april måned arrangeret et besøg i Frejlev kirke, hvor en veloplagt og vidende menighedsrådsformand fortalte om kirken, dens nylige restaurering og samarbejdet med kunstneren Per Kirkeby, der havde forestået restaureringsarbejdet. Efter foredraget i kirken var der rig lejlighed til at rette yderligere spørgsmål til H. Sølver Pedersen. Der var ca. 40 deltagere til dette arrangement.

I juni havde vi vor årlige aftentur, der i år gik til Halkær mølle. Det var en rigtig god tur, hvor ca. 60 medlemmer var mødt op. Vi blev vist rundt i området og i bygningerne af naturvejleder Ole Henrichsen, der også under kaffen orienterede om møllens fortid, dens restaurering og hans bud på fremtiden.

Der har været deltagelse fra arkivet til alle relevante møder og andre aktiviteter i vort regi. Hvad der foregår i LANA's regi varetages væsentligst af Mogens Ejersbo, der er kasserer i denne sammenslutning. (LANA står i øvrigt for **L**okal**A**rkiver i **N**ordjyllands **A**mt).

Der har i perioden været afholdt 6 bestyrelsesmøder, hvor der bl.a. er udvekslet gensidig orientering samt planlagt bemanding af vore faste åbningsaftener i arkivet. Mogens Ejersbo og Gunnar Jensen, St. Restrup har i årets løb været beskæftiget i arkivet en dag i næsten hver uge året igennem, de har gennemgået og omregistreret vore arkivalier, så alt nu er registreret på edb. Der forestår endnu gennemgang og registrering af vort meget omfangsrige billedmateriale. Vi har det problem, at der er mange med mangelfulde oplysninger, men vi søger at få rettet op på dette, inden det er for sent, det er bl.a. derfor, vi ofte har bedt om hjælp og oplysninger til dette arbejde.

Der er i nærmeste fremtid ønsker om at opgradere vort edb system til et mere moderne system, dog stadig under "Arkibas", men et mere brugervenligt windowsbaseret system; det kræver imidlertid større investeringer, som vi gennem henlæggelser forbereder os på.

Det er stadig vort mål, at alle gennemgår de forskellige trin i betjeningen af vort edb udstyr, så alle kan betjene det.

Lørdag d. 13. nov. 04 deltager vi som sædvanligt i projektet "Arkivernes dag" og

Fortsættes side 27

BARN I TOSTRUP I 50-ERNE

Af Henny Janum, pens. skoleinspektør

Jeg blev født i sensommeren 43 i Tostrup.

Mit hjem var et husmandssted på 16 tdr. land. Det lå lige neden for Kirkebakken i Tostrup, hvor der nu er en fiberplastfabrik. Mine forældre var Jens Martinus Pedersen og Maren Kristence Janum. (Min far blev kaldt Tinus). Jeg havde en 6 år ældre bror, Erik, og en 2 år yngre søster, Aase.

Vi voksede alle tre op i Tostrup. Her gik vi i skole, og her blev grundlaget for vort videre liv skabt.

til det. Vi havde 7-8 køer, 2 heste, nogle få kalve, 15-16 grise, ca. 30 høns, en hund og et antal katte. Der lå lidt jord rundt om ejendommen (toften), men de egentlige marker lå ca. 1 km. uden for Tostrup by – mellem vejen til St. Restrup og vejen til Sønderholm. Det betød, at køerne skulle trækkes i kobbel ud på græs på marken og hjem igen. Hestene skulle rides ud på og hjem fra græsning. Disse dyretransporter blev tidligt en børneopgave. Det var også os børn, der rensede og vaskede roer til hestene om vinteren, raspede roer til køerne, masede kogte kartofler

Min familie – fotograferet i anledning af min brors konfirmation i 1953:
Mine forældre Maren og Martinus med deres tre børn, Erik 14 år, Aase 8 år, Henny 10 år. Kjolerne er syet af min mor til Eriks konfirmation. De er af mørkerødt uldstof med hvide blonder. Aase og jeg har kort forinden fået fletningerne klippet af og har fået håret permanentet.

Børnearbejde

Vores familie var en husmandsfamilie, der med et familielandbrug levede af de 16 tdr. land jord. Vi børn deltog - sammen med vore forældre - i arbejdet, så snart vi var store nok

til grisene og fodrede hund og katte. Desuden smed vi hver dag hø og halm til dyrene ned fra høloftet (rånen). Når kornet blev tærsket, var børnene dem, der enten kastede neg ned på tærskeværket eller forkede halmen

væk, når den var befriet for kernerne. Hver dag fejede vi loen, når fodring og malkning var færdig om aftenen.

Når mælken var tømt af jungerne om formiddagen, var det også os, der gjorde jungerne rene og stillede dem til tørre, så aftenens nymalkede mælk kunne fyldes i rene spande. Hønsene fodrede vi også, samlede deres æg ind og mugede ud under siddepindene med passende mellemrum.

Inde i stuehuset bestod børnenes arbejde i at vaske op, støve møblerne af, rede senge, hjælpe med storvasken, vaske gulv (da vi blev større) og skrælle kartofler.

Vi hjalp selvfølgelig også til med al slags markarbejde. Vi løb efter såmaskinen og passede på, at der kom frø/korn ud af alle ca. 25 tragte. Blev én af disse stoppet, skulle den straks have et løft, så der igen kom gang i frøstrømmen. Vi deltog i både 1. og 2. gangs hakning af roerne. Ved 1. hakning blev de 5-6 cm. høje roeplanter udtyndet så mellemrummet mellem planterne blev ca.30 cm, og ved 2. hakning blev ukrudtet mellem de nu ca.10-12 cm høje planter fjernet. På samme måde deltog vi børn i kartoffellægning og den senere fjernelse af ukrudt mellem planterne.

Når afgrøderne i sensommeren og efteråret skulle høstes, havde børnene også deres at gøre. Vi forkede neg op på vognen, der kørte kornlæssene hjem i laden. Vi læssede roer på vognen, der kørte dem hen til den kule, far havde gravet. Vi samlede kartofler op og bar dem i kurve hen til den gravede kule sammen med én af vore forældre. Vi holdt ikke efterårsferie, men arbejde med kartoflerne i "kartoffelferien". Jeg blev som stor pige desuden lejet ud til kartoffeloptagning på de større gårde efter skoletid – fra kl.12.30-17.30. Lønnen var 4 kr for en sådan eftermiddag.

Desuden spredte vi møg, som far kørte ud på marken og læssede af i dynger med bestemt afstand – og lavede forskelligt forefaldende arbejde i de perioder, hvor der ikke var højsæson for særligt markarbejde.

Vi var både trætte og beskidte, når det blev aften.

Skolen

Jeg kom i skole i Tostrup Skole d.1.april 51. Jeg var da 7½ år. Skolen var indrettet efter datidens landsbymodel. Børnene gik i skole 3 timer hver dag. Skolen havde 2 klasser: Storeklasse for 4.-7. skoleår gik i skole om formiddagen (8-11) – og "betteklasse" for 1.-3. skoleår gik i skole om eftermiddagen (13-16). Om sommeren skulle børnene hjælpe til i marken derhjemme, og skoletiden blev så ændret til henholdsvis kl.7-10 og 10-13.

Bag skolen lå en græsmark, som vi kaldte sportspladsen. Her legede vi i frikvarterne, havde sommetider idrætsaktiviteter i skoletimerne og spillede boldspil i sommeraftenerne.

I min skoletid blev DAS´erne i skolegården erstattet af rigtige "træk og slip" wc-er i en tilbygning for enden af lærerboligen. I skolestuen stod de topersoners pulte i to rækker. De dygtigste børn sad forrest. Ingen tog sig af de børn, der havde svært ved at lære. De sad bare bagest i klassen og ventede på, at skoledagen skulle få en ende. Skolestuen var opvarmet af en stor kakkelovn, som læreren fyrede i. Ved siden af kakkelovnen stod en tørvekasse med tørv og andet brænde. Den stoppede børnene jævnt tit en skolekammerat i, i et frikvarter – og satte sig oven på. Ingen så efter børnene i pauserne, hvor læreren gik ind i sin lejlighed og drak kaffe. Når næste time begyndte, og et barn kravlede op af tørvekassen, fik dette barn skæld ud!

Læreren bestemte selv pausernes længde. Han gik ud på trappen og klappede i hænderne, når han mente undervisningen skulle genoptages. Hvis han fik besøg, kunne fri-

kvarteret trække i langdrag.

Forældrene klagede ikke over læreren dengang, og de satte heller ikke spørgsmålstegn ved hans undervisning eller øvrige embedsførelse. Da jeg startede i skolen, sagde min far således til mig:

”Hvis du får en lussing i skolen, skal du få en til, når du kommer hjem”. Det sagde han på trods af, at vi aldrig blev slået hjemme. Han ville bare med disse ord indprente mig, at jeg skulle være flittig, artig, opmærksom og dygtig i skolen. Jeg skulle med andre ord i alle forhold gøre det, læreren sagde, jeg skulle.

Min far havde ikke behøvet at bekymre sig. Jeg elskede på alle måder at gå i skole.

Skolelæreren var til og med mit 5.skoleår Thorkild Lottrup. Han boede med sin kone, der underviste af og til i håndarbejde, og sine fem børn i lærerlejligheden i skolehuset. Lottrup havde vist psoriasis. Han klø-

Jeg er her fotograferet i skolen – 10 år gammel.
Et typisk billede af en skoleelev. En omrejsende fotograf har fotograferet rigtig mange jyske skolebørn i 50-erne. Alle børn sidder artigt med en skolebog foran sig og armene over kors.

ede sig i hvert fald meget med linealen, så store skæl faldt ned på hæfter og bøger. Han spillede violin til morgensangen og kunne finde på at stoppe midt i en sang for at give et uopmærksomt barn én på kassen – ofte hans egen søn, Anders. Lottrup flyttede med sin familie til Jegindø i 1956, og Tostrup Skole fik en ung vikar, Hugo Jønsson Granat, før en ny lærer blev fastansat. Denne lærer var en ældre mand, der hed Plauborg. Fornavnet husker jeg ikke. Vi børn var rigtig glade for perioden med den unge vikar. Han tog os med på udflugt til København, og han underviste os i idræt.

Ved skoleårets afslutning var der en dag ”eksamen”. Her kom skolekommissionen (sognerådet?) med præsten i spidsen på besøg en hel skoledag for at høre, hvad vi havde lært i årets løb. Det drejede sig i den tids skole udelukkende om faglige færdigheder. Vi var i vort fineste tøj den dag, og vi havde en krone med til at købe slik i brugsen for, når dagen var ovre.

Læreren har sikkert været mest nervøs af os alle denne dag. Ikke alene skulle han vise, hvad eleverne kunne – han skulle også bespise den fine forsamling i sit hjem, når børnene var gået hjem.

Skolens bibliotek bestod af to reoler: Én med børnebøger og én med voksenbøger. Jeg læste hurtigt alle børnereolens bøger og fik ret tidligt lov til at læse voksenbøgerne også. Ud over Købstadskolens Læsebog og biblioteksreolernes bøger var litteraturudvalget for Tostrups børn de julebøger, der kunne bestilles på skolen i god tid før jul. Vi købte både ”Børnenes lille Julebog” og ”Julehistorier”. Det var en festdag, når de bestilte bøger ankom, og vi kunne læse de gode og moralske julehistorier deri, når vi fik juleferie.

Det skete af og til, at vi så film i skolen. Filmene var som regel dyrefilm fx om, hvordan solsorten bygger rede og passer sine unger. Disse film var spændende og optog

os meget.

Èn gang om året var skolebørnene i Aalborg Teater til skoleforestilling. Det var en oplevelse. Jeg husker, at vi fx så "En spurv i tranedans". Jeg forstod ikke meget, men forestillingen var flot og en oplevelse og afveksling fra hverdagen. Vi kørte med bus til teatret, og når vi kørte ud af Tostrup på vej mod teatret, så jeg den lille by med den bortdragendes øjne og med fremtidens vingesus over mig som et nordlys, der fortalte mig, at verden var stor og ventede på netop mig.

Skolelægen, der hed Springborg, kom hvert år på besøg på Tostrup Skole for at undersøge børnenes helbredstilstand og vaccinere for kopper, calmette, difteri og polio. Vi syntes han var stor, grim og vigtig. Han talte ikke til os, mens han trykkede, lyttede og stak. Han skrev på en seddel til vore forældre, og med den i hånden gik vi hjem – lettede over at der nu var lang tid, til han kom igen.

Hvert år i forsommeren tog skolebørn og lærer på udflugt til en større by. Transporten foregik med offentlige transportmidler, oftest med tog. Denne udflugt så vi frem til i lang tid, da ingen af os var særlig berejste. Vi fik en god madpakke med pålæg fra slagteren og en sodavand med hjemmefra. Desuden fik vi lidt penge med til is, slik eller en ting fra den by, vi besøgte. Denne ting kunne fx være en stok med påskriften: "Hilsen fra Himmelbjerget", en lille porcelænskat fra Viborg eller et lille hæfte med beskrivelse af Århus Domkirke. Én gang i skolelivet gik rejsen til København og varede i en hel uge. Det var en meget spændende tur. Mange havde i forvejen hørt, at københavnerne ikke kunne lave mad, og at de var meget fine på den. Vi regnede derfor med, at vi nærmest ville komme til at sulte på turen. Vi fik nyt købt nattøj, for vi skulle sove på sovesale, og de fine københavnere skulle ikke se os i den sædvanlige, hjemmesyede pyjamas. Vi kom levende hjem, havde ikke sultet, ingen havde lagt mærke til nattøjet, vi havde set og oplevet meget – og huskede turen resten af livet.

For mig var det dejligt at gå i skole, og jeg ønskede tidligt at blive lærer "når jeg blev stor". Læreren var den eneste af dem, jeg kendte, der kunne udføre sit arbejde i et lunt lokale, mens alle andre knoklede udendørs i al slags vejr. Desuden beskæftigede han sig kun med lette og interessante ting: Læsning, regning, sang, kristendomskundskab, geografi, historie og et par andre fag. Hvilken herlig tilværelse!

Nyheder fra verden omkring os

Pressens Radioavis hørte min far i radioen hver dag efter aftensmaden. Der skulle være helt stille, mens dette stod på. Her blev der orienteret om forholdene i resten af landet og i verden i øvrigt. Det var Den kolde Krigs tid. Selv om 2. verdenskrig blev afsluttet med amerikanernes nedkastning af atombomber over de japanske byer Hiroshima og Nagasaki, opfattedes atomtruslen i den almindelige diskussion i Tostrup i disse år for intet at regne mod faren for, at vi skulle blive angrebet af russerne. De skulle være både vilde, gale og ekstremt voldelige. Alt måtte gøres for at støtte amerikanerne i at holde russerne på afstand af Europa.

Aalborg Amtstidende var ud over radioavisen det medie, hvorigennem mit hjem fik informationerne. Her læste man om Jens Otto Krag, Hans Hedtoft, Erik Eriksen, Knud Kristensen, Trygve Lie, Dag Hammerskjöld, Eisenhower, Churchill, Adenauer, de Gaulle og mange andre politikere. Vi fulgte også kong Frederik og dronning Ingrid og de tre prinsesser i avisen. Især da der i 1953 blev vedtaget en ny tronfølgelov, der bestemte, at Margrethe skulle være dronning, og at prins Knuds ældste søn, Ingolf, ikke skulle være konge efter Frederik d. 9. Det kunne vi børn godt lide, fordi vi syntes, at Ingolf bare var

så grim og så rigtig dum ud på alle avisbillederne.

Postbudet Egon bragte os hver dag Aalborg Amtstidende til døren. Han hentede posten om morgenen på Sønderholm Station og bragte den på cykel til St. Restrup og Tostrup. Han medbragte - foruden avisen – breve, andre tryksager og de nyheder, han havde hørt på sin daglige rute. Til os kom han ved middagstid. Han blev inviteret til at spise med af og til. Når han drog videre medbragte han evt. breve og regninger fra os til videre foranstaltning. Amtstidende afleverede vi næste dag til vore naboer Sørine og Laurits Damborg, der delte avisbetalingen med os.

Jeg læste tidligt avisen og blev somme tider bange for det, jeg læste om – fx oversvømmelserne i Holland i 1953 og opstanden i Ungarn i 1956. Kunne der komme sådanne ulykker over os i Danmark. Det regnede af og til så meget, at vandet løb i stride strømme ned ad Kirkebakken og lige ind i vores gård. Kalvene på toften stod i vand til knæene, kælderen løb fuld af vand, og der måtte lægges sandsække foran stalddøren for at dæmme op for vandet. Jeg kunne se avisbillederne af hollændere, der sad på husta-

Tostrup Skoles storeklasse i København 1955

Øverste række fra venstre:
Søren Lottrup, Kjeld Nielsen, Kjeld Møller, Hardy Grønhøj, Kristian Sørensen, Henning Klitgaard, Erik Nygaard, Jens Erik Grønhøj, Jens Otto (efternavn?) Freddy Grønhøj, Ove Nielsen, Hans Møller, vikar Hugo Jønsson Granat.
Midterste to drenge:
Anders Lottrup, Egon Lassen
Forreste række:
Lærer Thorkild Lottrup, fru Lottrup, Birthe Christiansen, Edith Lassen, Kirsten Møller, Birthe Nilsson, Henny Janum, Sonja Sørensen.
En del elever i klassen var ikke med på turen til København. Der mangler fx:
Anne Lise Jensen, John Pedersen, Anne Lise og Inger Larsen, Bent Lassen, Betty Jørgensen
Jeg kan se på billedet, at lærerparret Lottrup er med på turen – og jeg mindes ellers kun vikaren i den sammenhæng!

gene, mens vandet nærmede sig deres fødder – og russerne, der havde angrebet Ungarn, snakkede folk jo så meget om. Kunne de også finde på at angribe os i Tostrup?

Heldigvis var der også sjove ting i avisen, nemlig tegneserierne "Cappy", "Rip Kirby" og "Fantomet".

Vi fik også Landboforeningernes blad "Landsbladet". Heri kunne man læse alt om landbrugets forhold. Det læste jeg også med stor fornøjelse.

Hverdagsliv i Tostrup

Ved 5-tiden om morgenen tændtes der lys i staldene rundt omkring i byen. Fodring og malkning begyndte så tidligt, for at malkningen kunne være færdig til afhentning ved 6.30-tiden. **Morgenmaden bestod af havregrød eller øllebrød.**

Mælkekusken startede sin runde på dette tidspunkt. Min far var mælkekusk i mange år. Han hentede mælken på gårdene i Tostrup og på mejerivejen i St. Restrup med vogn og to nordbagger. Hestene kendte ruten. De drejede ind på gårdene og standsede af sig selv de rigtige steder. Efter at have afleveret mælken på mejeriet i St. Restrup kørte han samme rute hjemad – nu med skummetmælk, kærnemælk, syrnet mælk og valle. Desuden medbragte han det, folk på små sedler i klemme i spandelåget havde bestilt til levering denne dag af ost og piskefløde.

Når far var færdig med sin mejeritur, var byens store børn gået i skole, og de små var klar til at gå i gang med deres arbejdsopgaver. Konerne gav nu kalvene mælk, tog sig af returprodukterne fra mejeriet og lavede formiddagskaffe. Mændene var overalt færdige med morgenarbejdet i stalden og gik ind til formiddagskaffen, før markarbejde eller andet arbejde startede.

Til formiddagskaffen fik de fleste rugbrød og sigtebrød med æg, spegepølse, evt. leverpostej og ost.

Om middagen spiste vi varm middagsmad. Vi fik 2 retter hver dag. Hos os fik vi flere gange om ugen stegt flæsk med kartofler og sovs. Om onsdagen kom Fiske-Laes (Lars) med sin fiskebil og solgte fisk, så vi fik altid fisk om onsdagen: Sild, rødspætter, skrubber, torsk, hornfisk, makrel oa.

Om søndagen fik vi ofte hakkebøf eller flæskesteg. I sæsonen med store kokkyllinger måtte én af dem jævnligt finde sig i at få hovedet hugget af og blive serveret til søndagsmiddagen med nye kartofler.

Middagsret nr. 2 kunne være sagovælling med svedsker, kærnemælksvælling med rosiner, saftsuppe med brødterninger, fløjlsgrød, frugtgrød oa. alt efter årstiden – og om søndagen fx budding med saftsuppe.

Om lørdagen kom slagter Clausen fra Frejlev kørende i varebil til Tostrup. Ved bilens bagklap købte vi oksefars til søndagens hakkebøffer – og somme tider desuden for 2 kr. afskåret pålæg (5 lag) og for 50 øre leverpostej (et 6-7 cm stort stykke). Pålæg blev kun købt, hvis vi skulle have gæster, og der skulle serveres snitter.

Bageren fra Svenstrup, Vang/Larsen, kørte brødtur til Tostrup – også om lørdagen. Her købte min mor som regel et 1800 grams mørkt rugbrød hver uge.

Eftermiddagens arbejde fulgte årstiden med arbejde i mark, stald og lade. Vi fik ved arbejde i marken medbragt eftermiddagskaffe i sodavandsflasker med patentprop indsvøbt i et tæppe for at holde på varmen – og med ostemelmadder eller hjemmebagt kage til. Om vinteren fik vi eftermiddagskaffe i stuen.

Efter aftenfodring og malkning fik vi aftensmad. Denne bestod af varme rester fra dagens middag efterfulgt af the og melmadder spegepølse, koldt skiveskåret kød fra middagen, leverpostej, kogte æg og ost. Senere på aftenen, når kedlen i kakkelovnen kogte, fik vi om vinteren aftenkaffe. Herefter tilså far dyrene, og vi gik i seng efter at have lunet dyner og tæpper ved kakkelov-

nen. Der var ikke varme i soveværelset!

Om sommeren fik vi ikke aftenkaffe, og vi opholdt os ikke i stuen. Vi fik i stedet for aftenkaffe frugtgrød i køkkenet før sengetid.

Lege

Om søndagen og i sommeraftnerne havde byens børn tid til at lege udendørs med hinanden. I 50-erne var der mange børn i Tostrup, så der var nok at lege med. Vi spillede Antonius, Rundbold, Langbold, Dødbold (Høvdingebold), Håndbold (kun piger) og Fodbold (kun drenge). Somme tider foregik boldspillet på græsmarken bag skolen, men for det meste legede vi rundt om hjemmene. Vi legede også Hjørnetagfat, spillede med 2-3-4 bolde op ad husmuren efter et bestemt system, legede Spark til bøtten, Gemmeleg, Èt-tagfat, Syvstjerne, Printeput (Jeg tegner en cirkel på din ryg…) og hoppede i reb (sjippetov).

I vintertiden og til fødselsdage legede vi Gemme fingerbøl, Mørkeleg, Blindebuk, tegnede tøj til påklædningsdukker, byttede glansbilleder og Richsbilleder, spillede 500 med æselkortene, foldede siderne på brugte skolehæfter og legede en slags lotteri med dem, plukkede ulden af hinandens trøjer og lagde de forskellige totter sammen til fine uldmønstre, byttede servietter (vores mødre tog servietter med hjem fra sammenkomster), slåssede i sne og kørte på kælk i hedebakkerne, som Tostrup jo er omgivet af.

Vi mobbede også hinanden slemt. Ingen forældre tog sig af, at børnene drillede hinanden, og lagde ikke mærke til, at legen udelukkede nogen. Der er helt sikkert børn, der har fået ødelagt deres selvværdsfølelse grundigt i disse år – både i min barndomsby og alle andre steder i landet.

Der var i Tostrup ”De store” (gårdmændene) og ”De små” (husmændene) – og så de andre, som ikke rigtig tilhørte nogle af disse kategorier: Kunstmaleren og nogle få arbejdsmænd/tilflyttere. Børnene mærkede deres forældres position i samværet med hinanden. Nogle børn blev drillet og regnedes ikke, uanset hvad de gjorde – og andre havde betydelig indflydelse uden at gøre noget som helst derfor.

Fællesskab og fester

Brugsen i Tostrup var alle fælles om. Den var sammen med mejeriet i St. Restrup udtryk for andelsbevægelsens virke. Brugsuddeleren Ingvard Møller og hans kone Katrine boede sammen med deres fire børn i brugsbygningen. De var altid til rådighed. Manglede man noget vigtigt, gik man bare ”bagind” og bankede på køkkendøren, hvor man så blev ekspederet. Søndag morgen kom bestilte rundstykker med den første rutebil fra en bager i Nibe. Møllers pakkede rundstykkerne, og folk afhentede dem ved køkkendøren.

I enden af brugsbygningen var forsamlingshuset ”Salen”. Den blev brugt til mange forskellige formål. Min mor gik til sykursus her om vinteren, og hele min familie deltog i præst´møderne. Disse møder fandt sted i Salen nogle gange i vinterens løb, når præsten kom til Tostrup og holdt aftenandagt. Der blev også holdt juletræ med dans, men det måtte vi ikke deltage i. Vi kom til gengæld til søndagsskolens juletræ i den lokale frimenigheds missionshus Tabor. Her gik vi i søndagsskole i hele barndommen, selv om vi tilhørte folkekirken. Frimenigheden hørte til Dansk Missionsforbund.

Med mellemrum inviterede byens folk dem, de kom sammen med, til kaffegilde. Når vi skulle have kaffegilde, gik vi børn rundt med mundtlige invitationer, der lød ca. sådan: ”A sku hæls fra far å mor å spør, om I vil væsgu å kom hen te vos å dræk kaffe po næjst frejda awten?” Svaret fik vi straks. Det kunne lyde som: ”Ja, men så sæjer vi så

manne tak".

Så blev der bagt. Der skulle være boller med smør – evt. snitter, gærkage (kringle), sandkage, hvid og brun lagkage og småkager. Undlod man den hvide flødeskumslagkage, blev der i stedet bestilt svesketærte fra bageren i Nibe. Den store kaffekande blev hentet i Salen (forsamlingshuset i brugsbygningen), og der blev ikke tilsat Richs eller Danmark (kaffeerstatning), som der ellers gjorde til hverdag.

Efter kaffebordet gik mændene ind i pæn´stuen for at spille kort. De fik så en øl. Konerne blev i dagligstuen med strikketøjet for at snakke. De fik en sodavand.

Skulle der være konfirmation, bryllup, sølvbryllup eller rund fødselsdag blev festen holdt i Salen. Der blev sendt bud efter kogekonen Agate, og hun forestod, de sidste par dage før festen, madlavningen i værtens hjemlige køkken. På festdagen blev maden transporteret til Den lille Sal ved siden af den store sal. Her blev maden så varmet op og anrettet.

Nabokonerne havde hjulpet med bagning af kuvertbrød til suppen og kager til kaffebordet efter middagen. Da middagen oftest bestod af suppe, steg og dessert, hjalp de også med at lave kød- og melboller, snitte grønsager, og piske ingredienser sammen til fx citronfromage, fløderand, cremedessert med æbler eller svesker – altid en dessert med flødeskum. Isen var endnu ikke blevet en nem og hurtig form for dessert. I vores familie fik vi sodavand og hvidtøl til maden, og vi dansede ikke til vores fester. Sådan var det ikke ved alle fester i byen.

Nye tider

En ny tid gjorde sit indtog i Tostrup i 50-erne. Grusvejene blev asfalterede, så vejmanden Karl Nilsson ikke mere skulle sprede nyt grus i de hullede veje. Der kom gadebelysning, så lommelygten ikke mere skulle medbringes, når man skulle til aftenkaffe hos naboerne. De gule nordbagger blev flere steder udskiftet med en lille grå Ferguson traktor, og det fælles frysehus blev erstattet af hjemmefrysere. Bernhard Lassens udlejningsvaskemaskine blev udkonkurreret af små elektriske vaskemaskiner i hvert eneste hjem. Kakkelovnene blev afløst af centralvarme mange steder, og fjernsynet supplerede flere steder radioens nyhedsformidling og underholdning. Brugsens telefon fik konkurrence af andre telefoner i byen. Enkelte familier fik bil og kunne køre til stranden om søndagen. Det havde folk fra Tostrup aldrig gjort før. Møllers i Brugsen fik fx en Opel Rekord og var nu ikke mere altid hjemme om søndagen. Jens Peters over for Brugsen fik en Ford Anglia, og min farbror Martin i Lille Volstrup fik en folkevogn. Der blev mere biltrafik på vejene, hvor vognmanden Peter Rise og lillebilmanden Kaj Mikkelsen før havde god plads. Skolen i Tostrup sang på sit sidste vers, og fjernsynsmasten i Frejlev rejste sig højt op i det blå. Nye tider var for alvor på vej – også til Tostrup – da det nye årti startede.

VRIKKEDANS FORBUDT I FORSAMLINGSHUSET

Af Kaj Nielsen, fhv. skoleinspektør, Sønderholm

Sønderholm forsamlingshus blev til, da Sønderholm Højskole måtte lukke i 1886 på grund af svigtende elevtal. Bygningerne blev da købt af fire landmænd, der tilbød bygningen som forsamlingshus og i 1907 oprettede et aktieselskab. I 1968 var tiden ved at være løbet fra forsamlingshusene og Sønderholm forsamlingshus havde da også problemer. Bestyrelsen fik mandat til at prøve at holde forsamlingshuset i live. Måske skulle det

forpagtes ud, måske skulle det sælges. Ingen foreslog dog at holde det kunstigt oppe ved hjælp af andespil, præmiewhist og andet gøgl. Var der intet naturligt behov for det, måtte det falde. Det gjorde det så og blev i 1968 solgt til Ellen og Lars Buus Jensen, som begyndte med krodrift. (Se også Margot Pichlers artikel i Bjerg-Posten nr. 27).

I 1968 skrev skoleinspektør Kaj Nielsen, Sønderholm, denne lille saga om Sønderholm forsamlingshus, som blev trykt i Aalborg Stiftstidende 17.09.1968:

Sidst i forrige århundrede byggedes huset som højskole, der dog hurtigt måtte nedlægges. I dens sidste sæson var der kun en elev. Senere gjorde huset nytte som forsamlingshus, og i 1907 lavede man det om til et aktieselskab og begyndte at tegne aktier.

Som første aktionær er tegnet den ansete pastor Bay i Sønderholm. Måske for at foregå de andre med et godt eksempel har han endda tegnet sig for to aktier, men tilsyneladende straks afhændet den ene. I hvert fald betaler han i december termin 1907 i alt 4,00 kr. hvoraf 1,50 kr. er renter og 2,50 kr. er afdrag på aktiegælden, og han er herefter noteret for en restgæld på 47,50 kr.

I adskillige tilfælde må aktieselskabet dog kapitulere og nøjes med at notere en "Restgel" på 15 – 20 kr. I de gamle folianter skrives der i øvrigt sjældent om aktier, men om "Agsier" eller, når det skal være helt korrekt og fornemt, om "Axssier".

I 1940-erne bliver tiderne bedre. Da skrives der kort og godt: En Aktie 25,00 kr. Betalt.

Desværre går de opbevarede forhandlingsprotokoller ikke længere tilbage end til 1917. Den 23. marts d.å. behandlede bestyrelsen et andragende om tilskud til en grundtvigsk kirke i København, og en foredragsholder fra Farsø tilbød at optræde i forsamlingshuset, men "ingen de Delene vedtoges".

Derimod var man meget positivt indstillet den 21. aug., da man vedtog at leje den lille sal ud til kommunen til skolebrug. Da tog man munden fuld og forlangte uden blusel 20 kr. om måneden. Så var økonomien sikret langt ud i fremtiden.

Alene de den 13. januar 1918 vedtogne takster for leje af forsamlingshuset er kostelig læsning.

Store sal:

1. Dans uden lys (!): 12 kr. pr. aften.
2. Foredrag med varme uden lys: 7 kr.
3. Familiefester: 20 kr.
4. Begravelser og andre mindre fester: 10 kr.
5. Afholdsforeningen: 40 kr. årligt.

Lille sal:

1. Med varme uden lys: 4 kr.
2. Uden varme uden lys: 3 kr.

og så fortsætter protokollen ordret: "Sønderholm ungdomsforening har lejet forsamlingshuset fra 1. jan. 1918 til 1. jan. 1919 a 12 kr. pr. Dans, altså et vist antal danse, som bestyrelsen bestemmer". Særdeles dyrt må man sige, hvis man ikke mener pr. bal i stedet for "pr. Dans".

Men forsamlingshuset er et pænt sted, og dets bestyrelse anså sig selv for at være en slags dydens og moralens vogtere. Protokollen om dette møde slutter med disse frygtelige ord: "Boston og Vrikkedans er forbudt i forsamlingshuset. Bestyrelsen".

I 1919 dukker et nyt fag op på timeplanen i Sønderholm skole, og kommunen lejer den store sal for 40 kr. årligt til afholdelse af "Ginanastik".

20. jan. 1919 ser bestyrelsen sig nødsaget til igen at notere i protokollen: "Al Boston og Vrikkedans er forbudt i forsamlingshuset". De nævnte øvelser må imidlertid have været særdeles populære, for forbudet gentages allerede igen i febr. 1920.

I 1922 gør dårlige tider sig gældende, og man vedtager at nedsætte lejen for et værelse i huset fra 5 kr. til 4 kr. mdl.

1923 "lejedes salen af Ungdomsforenin-

Sønderholm Forsamlingshus

gen til 12 danse i et År". Ingen overdrivelser her, men allerede året efter tager bestyrelsen ungdommens overvættes trang til dans og anden udskejelse op til nærmere overvejelse og drøftelse. 3. august 1924 noteredes i protokollen: "Da ungdomsforeningen hidtil efter bestyrelsens Skøn har haft lidt rigelig med Dans, enedes man om, at formanden måtte efter sit skøn (måtte) indskrænke samme".

20. august 1924 tager man på en ekstraordinær generalforsamling den helt store beslutning: Der skal installeres elektrisk lys i huset.

10. februar 1925 vedtager man på pastor Bays opfordring, at kristelige møder og foredrag, der afholdes i forsamlingshuset, skal være af en sådan beskaffenhed, at de falder ind under den danske folkekirkes rammer. Sognepræsten har sikkert villet gardere sig mod en eller anden retning, der på den tid holdt en møderække i landet.

I januar 1926 foreligger anmodning om leje af salen til afholdelse af et møde med frimenighedspræst, pastor Skat Rørdam, Ryslinge, som taler, og så stor respekt nærede man for stedets præst, at man enedes om at afæske dennes mening, og i tilfælde af præstens velvilje, da at lade mødet afholde. Præsten har åbenbart intet haft at indvende, for 2. febr. gives den ønskede tilladelse "når mødets Beskaffenhed kommer ind under Lovens Hjemmel". Hvordan det så skal forstås.

Men huset bruges også til andet end dybsindige taler. I febr. 1926 fortæller protokollen: "Der afholdes ordinær Generalforsamling. Hvortil arrangeres en taler og fælles Kaffebord samt derefter en Svingom for Aktionærer med voksne Børn".

Ved generalforsamlingen i 1926 er den igen gal med den Sønderholm-ungdom. Et medlem anker over ungdommens overdrevne danselyst "hvilket Formanden ogsaa syntes, og derfor vil dette jo nok blive rettet". Efter dette trøstens ord ender generalforsamlingen i al fordragelighed. Der står under punktet Eventuelt: "Forskjellige Spørgsmaal Drøftedes på en god og saglig Maade"

Det var store problemer bestyrelsesmedlemmerne ved møderne blev tvunget til at tage stilling til: 8. marts 1926 har en fået den idé at ville leje salen til afholdelse af salonskydning. Helt dristig ved at give tilladelsen var man ikke. Man gav den kun på den betingelse, at der forud for skydningen deponeredes "et Beløb stor 20 Kr." til bestridelse af udgifter ved istandsættelse af mulige skader ved skydningen.

Måske skal denne disposition opfattes som mistillid til skytternes skydefærdighed!

11. juni samme år lyser også en sund skepsis ud af de gamle blade. Denne gang rettet mod de nymodens lysbilleder, som var blevet vist i salen. Formanden kritiseres stærkt for at have taget for lidt i leje af billedfremviseren. 15 kr. burde efter bestyrelsesflertallets mening være absolut minimum for sådanne narrestreger. Et enkelt yderligtgå-

ende medlem stiller endog forslag om 25 kr. "som dog forkastedes".

Man er mere venlig indstillet over for afholdsbevægelsen end over for lysbilledmænd. Den 8. dec. 1926 vedtager man, at afholdsforeningen skal have salen helt gratis for at afholde juletræ.

Men ungdommen er det stadig galt med. Ved generalforsamlingen i februar henstilles det til bestyrelsen, "at faa Drikkeriet, som i den sidste Tid har været en Kendsgerning ved deres Baller og at faa dette forbudt samt faa Ungdommens Forlystelser og Sammenkomster til at foregaa paa en mere sømmelig Maade".

Dette indlæg er nok den egentlige årsag til, at et andragende 3. marts fra ungdomsforeningen om nedsættelse af takst for afholdelse af baller, udsættes til nærmere drøftelse ved et bestyrelsesmøde i maj.

Men om efteråret blæser milde vinde: Der indledes et samarbejde med ungdomsforeningen, og taksten nedsættes for de første 6 baller om året, forudsat at man ikke finder på at ville arrangere maskebal. Leje af salen til så vilde udskejelser takseres til ikke mindre end 35 kr.

I 1928 er det galt igen. Ved generalforsamlingen i februar ankedes over "Spiritusnydelse ved Ungdomsforeningens afholdte Danse. Formanden lovede Røsterne, at Bestyrelsen efter bedste evne at modvirke Drikkeriet".

Dette er det sidste, der nedfældes i protokollen om ungdommens fordærv og forsamlingshusbestyrelsens ærlige forsøg på at bedre forholdene. Om ungdommen bliver bedre eller bestyrelsen mere liberal får stå hen, men fra nu af bliver protokollen mere nøgtern og saglig. Af en vis historisk værdi er dog referaterne fra krigstidens møder. Værnemagten beslaglagde huset, og det lykkedes efter krigens slutning at opnå erstatning for ødelagt gulv.

I gamle dage samledes egnens beboere i deres forsamlingshus til høstfest, foredrag, juletræ, familiefest o.l. Gør man stadig det? Med andre ord: Betyder et forsamlingshus stadig noget for en egn?

VED SKELLET

Af Staun Damborg, Nibe, tidl. Sønderholm

Poul Simonsen og Trine. Jeg husker dem ganske tydeligt, men kun som ældre og svagelige mennesker. De boede på Nibevej 550 og var naboer til mit barndomshjem.

I sine velmagtsdage havde Poul været håndværker; det var snedkeriet han beskæftigede sig med. I mange år arbejdede han sammen med Murer-Kresten og de havde adskillige byggerier på samvittigheden i Sønderholm og nærmeste omegn. Det tog måske nok et års tid at opføre et hus, men så var det også i ordets bogstavelige forstand et "håndværkerhus". På daværende tidspunkt, omkring 1910, ejede Murer-Kresten mit gamle hjem, og et levn fra den tid var "værkstedet". Her blev om vinteren håndfremstillet døre og vinduer, som så ville være klar til anvendelse når murerarbejdet var gjort færdigt om sommeren. Værkstedet var også velegnet når Poul Simonsen lavede arbejde hos naboerne om vinteren. Jeg mener at Poul Simonsen havde et værktøjsskab, som endnu er i behold. I det stod vist mindst 50 høvle og stemmejern samt skruetvinger af eget fabrikat til forskellige formål. Poul Simonsen var i øvrigt en meget omhyggelig og akkurat snedker.

Jeg husker kun én gang at Poul og Trine har været i mit hjem. Det var i 1934, søndagen efter at deres søn, Kristian, var blevet

Katrine, født Jacobsen

konfirmeret. De var oppe og spise til middag og det varede meget længe med at gå derop. Poul var da allerede meget affældig, han led af Parkinsons Syge. Der var syv børn i hjemmet: Anna, Stinne, Peter, Kristian, Marie, Grethe og Alfred. Kun de to første blev gift og satte børn i verden, og det blev vist kun til tre.

Trine var datter af Stine og Kresten Jacobsen. Kresten Jacobsen blev kaldt Kren Kusk fordi hans fader havde været kusk på Lundbæk, og de havde den ejendom, Nibevej 570, der ligger lige vest for mit hjem; den ejendom der i 1920 kom til at tilhøre Margrethe og Andi Jensen. Jeg husker at Trine gik ud og syede for folk og lavede forandringer i tøj. I 1920 byggede Poul Simonsen flere fag til stuehuset og her levede Kren Kusks deres sidste år hos datteren og svigersønnen til de døde i begyndelsen af 1920-erne. I 1941 blev det galt med sygdom og nu var både Trine og Poul alvorligt syge. Datteren Marie, der var ude at tjene, kom nu hjem og passede dem til det sidste.

Marie blev dog hjemme og førte hus for sine ugifte søskende samtidig med, at hun gik ud og virkede som kogekone. Så kunne man være sikker på, at alt blev som det skulle være. Peter fik ejendommen. Kristian var i mange år post ved siden af at han lavede forskelligt håndværksmæssigt arbejde; hænderne var skruet rigtigt på. Grethe flyttede på et tidspunkt sammen med Ejner Kalstrup og de fik nogle gode år sammen i Kjølby. Ejner er død for flere år siden, men Grethe bor stadig i Kjølby og klarer dagen og vejen ved gode venners hjælp. Alfred arbejdede i mange år på Frejlev Cementstøberi. Det er Marie der har holdt længst ud på trods af, at hun i over 50 år har gjort en kæmpeindsats med at passe hus, hjem og have samt passet sine søskende til det sidste og fulgt dem til graven. Hun er nu 86 år. Det er nok mest Poul og Trines børn vi har at sige tak til, for alle de gange de har været barnepiger i både tide og utide. Det var så nemt og børnene ville gerne derned. Jeg husker hvordan Peter havde børnetække. De hang simpelt hen om halsen

Poul og Trine Simonsen, 1940

Nibevej 550

på ham. Det er nu let at forstå, for han var virkelig rar og velbegavet. Vi kunne spørge Peter om næsten alt indenfor paratviden. Det gjaldt også når vi var til nabokomsammen, Peter sagde ikke så meget, men det var altid ham vi skulle have fat i, når vores viden eller hukommelse ikke slog til. Det er en tid som for længst er forbi, og som vi tænker tilbage på med glæde. Peter døde for få år siden.

Denne historie har vist egentlig taget en drejning, som ikke var tilsigtet da jeg satte overskriften, ”Ved Skellet”, men jeg prøver at spore mig ind på overskriften.

Det var vist engang i Juni måned i tresserne, jeg husker det ikke så nøje, at jeg traf Peter ude i marken og vi kom i snak om, hvad der rør sig omkring os. Herunder fortæller Peter at han var i forhandling med Møller-Anders om at Møller-Anders skulle købe Heden, et areal på 4-5 tdl., som lå ude i Sønderholm Hede. Det halve af arealet var beplantet med gran, som havde rigtig godt fat og allerede kunne anvendes til juletræer. Peter mente godt at han kunne få Møller-Anders til at give 4.500 kr. for Heden. ”Og så kunne det vel heller ikke koste mere”, mente Peter.

Heroverfor har jeg sikkert protesteret, måske endda ganske kraftigt, for pludselig siger Peter: ”Hvis du kan få mere for heden, er pengene dine”. Nu blev jeg nok noget benovet. Det var ikke det der var meningen, jeg syntes blot at det var synd at Peter skulle udnyttes.

Jeg gik nu hjem og satte en stor annonce i Aalborg Stiftstidende. Jeg husker at det var i Søndagsavisen og annoncen kom i under billet mrk. med areal, noget om den fine skovdrift der var, og om hvilke lyksaligheder der var, ved at eje et sådant areal. Der kom også flere henvendelser og et par stykker blev valgt ud. Der var bl.a. en minkavler, men han kunne ikke få tilladelse til at købe det. Dernæst var der en maskinhandler i Aalborg, Chresten Vestergård hed han vist. Han

Katrine og Poul Simonsens børn, ca. 1985
Alfred, Peter, Kristian
Margrete, Marie, Stinne, Anna

handlede bl. a. med Bolinder Munktel traktorer; det var dem der hed "Krabat". Han var virkelig interesseret. Han ville give, hold nu fast, to nye traktorer, en Multiplex harve og en to-furet plov for Heden.

Vi var nu rigtig oppe at køre. Peter erklærede straks, at nu kunne vi få en ny traktor hver og så deles om redskaberne. Der gik vist en fjorten dages tid, hvor vi mente at have skudt papegøjen, men også her satte myndighederne en stopper for handelen så den løb ud i sandet. Chresten Vestergård havde dog en forbindelse til Vor Frue Kirkes Spejdere. De var også parat til at købe Heden og det gode ved maskinhandleren var, at der nu næsten var sat en pris på Heden på omkring 30.000 kr. Omkring juletid samme år var det hele på plads. Marie holdt lidkøb og pengene var i hus, vist nok omkring de 30.000 kr. Det kan godt være at Peter var glad, men det var jeg også ved tanken om, at Peter havde puttet omkring 25.000 kr. ekstra i tegnebogen. Hvor har jeg glædet mig over det mange gange. Er der noget der er skønnere end at kunne glæde andre.
Desværre gik også noget tabt. Hvert år, den sidste søndag inden jul, gav Peter en tur i Heden (skoven) for at hente juletræ. De første år var det et problem med at få det stort nok, men efter få år var de groet så meget at det var blandt de mindste vi skulle finde juletræet. Jeg mener at huske, at det sidste år vi kørte i Heden var der sne, og vi kør te i slæde. Vi frøs bravt da vi kom hjem til Marie og fik indtil flere kopper kaffe af Maries den bedste. Jeg husker også, at der ved den lejlighed blev taget forskud på julegodterne. Det er virkelig en tid man tænker tilbage på med glæde.

PETER PALLESEN – EN FÆSTEBONDES SØN I SØNDERHOLM.

Fortalt af Svend Stoffersen, St. Restrup, 1995

Bag Tjelevej 5, matr. 29 i Sønderholm, lå der for år tilbage et gammelt, lavt, stråtækket hus. Det blev bygget i 1824, men er nu jævnet med jorden. Der boede midt i 1800-tallet min oldefar, Palle Pedersen, født i 1820 i Nibe, og min oldemor Johanne Marie Jensdatter, født i Svenstrup i 1826. Han var fæstehusmand under St. Restrup gods, men blev selvejer i 1853.

Palle Pedersen og hans hustru Hanne, fotograferet på hans 90 års fødselsdag

I landsarkivet i Viborg har jeg fundet hans skøde, underskrevet af kammerherre Stemann, St. Restrup, der dermed overdrog ham husmandsstedet til selveje. Jorden til ejendommen lå oppe på Viehøj, en forsultet og sandblæst mark, der kun kunne give foder til 3 køer. Desuden ejede han et stykke eng ude på Rimmen. Jeg har fået fortalt, at min oldefar hver morgen hele sommeren trak sine 3 køer op på Viehøj bakke og hentede dem igen om aftenen. Hans kone, Hanne, stod da parat til at malke dem. Hun var meget omhyggelig med mælken og samlede fløden, som hun selv kærnede til smør i en stampekærne. Hun var berømt for sit gode smør, der var meget efterspurgt på grund af dets fine smag, som jo skyldtes hendes store renlighed.

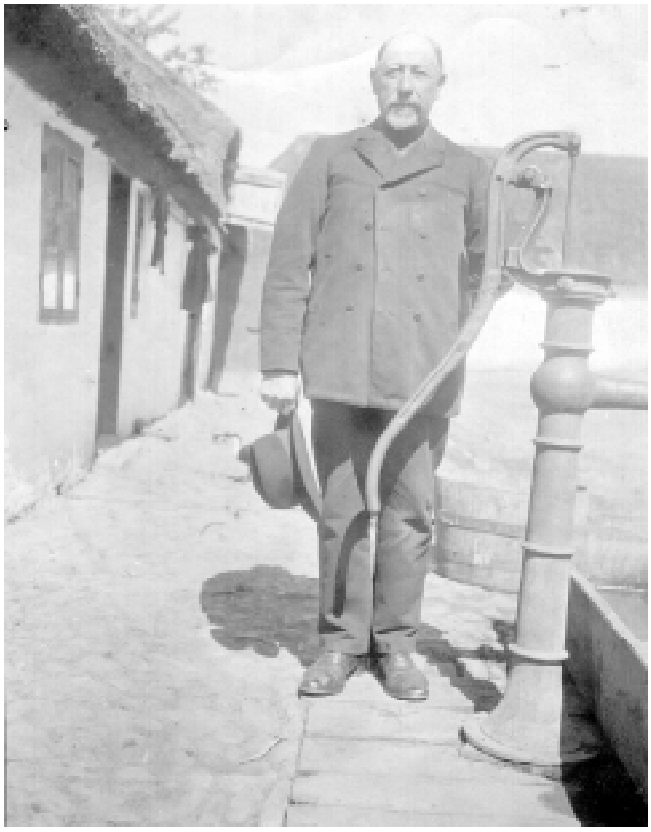

Peter Pallesen

I huset boede også min oldemors ugifte søster. Hun var en meget dygtig væverske, der sad ved væven dag efter dag, idet hendes arbejde var meget efterspurgt. Med de beskedne beløb, hun fik for sit arbejde, gav hun sit bidrag, så de i fællesskab levede under nogenlunde kår. Min oldefar havde også en hedelod, hvor fårene gik. Ulden kartede de og spandt selv til garn.

I dette beskedne hjem blev min morfar Peter Pallesen født den 17. juni 1853. Der blev ikke sunget ved hans vugge, at han skulle blive en af Sønderholm og omegns mest betroede mænd, idet han i mange år sad som sognerådsformand i Sønderholm-Frejlev kommune, og derved var med til at styre sognets anliggender.

I de gamle sognerådsprotokoller fra den tid, kan vi følge ham i de mange beslutninger, han har været med til at træffe. Foruden at være formand var han også protokolfører, og i hans smukke, sirlige skrift kan vi følge hans sjældne evne til at formulere selv vanskelige emner fra amt og anden øvrighed.

Hans barndom og skolegang ved vi kun lidt om, men han har åbenbart været en sjældent opvakt dreng, for som 14-årig begyndte han aftenskolen i Sønderholm. Jeg er så heldig at han forærede mig sine regne- og stilebøger fra 1866. Det er imponerende, hvad han lærte i skolen, og det har uden tvivl været med til at præge hans videre udvikling.

I det følgende vil jeg beskrive, hvad de arbejdede med i såvel regning som skriftlig dansk. Halvdelen af bogen er skrevet med gotisk skrift. Han har på de første sider skrevet om pesten, ”Den Sorte Død”, der kom til Danmark i 1348 og bortrev ¼ af landets befolkning. Derefter følger 9 stile over følgende emner:

- Hvilket arbejde har landmanden om vinteren?
- Om hollandsk og dansk vægt af de forskellige kornsorter.
- Hvilke glæder er de varigste?
- Kan det skade eller gavne et ungt menneske at være soldat?
- Næringsvejene i Danmark.
- En falsk ven er som en skygge
- At vælge mellem de tre venner: Penge, menneskevenner og gode gerninger.
- Hvorvidt er det nyttigt for unge mennesker at besøge aftenskolen.

Det sidste emne besvarede han på følgende måde:

Hvorvidt det er nyttigt for unge mennesker at besøge aftenskolen!

For det første er det nyttigt for et hvert ungt Menneske at vedligeholde sin Børnelærdom, som det let kan gjøres ved at besøge en Aftenskole hver Vinter, naar der gives Tid og Leilighed.

Aftenskolen giver os Underviisning i at læse, skrive og regne, hvad vi tidligere have lært i vor Børnelærdom. Thi her i Landet gives der mange forskjellige Bestillinger for en Mand. F. Ex. kan en Mand blive udnævnt til Sognefogede, Brandfogede, Sogneraads-

medlem. Han kan endogsaa, hvis han er duelig hertil, blive udnævnt til Rigsdagsmand.

Da er det meget ubeqvæmt for saadan et Menneske, naar han kommer paa disse Steder, hvor hans Medlemmer ere forsamlede som er bedre øvet, da sidder han og kan ikke engang læse Skrift, moske ikke skrive sit eget Navn.

Naar han da i sin Ungdom havde besøgt en Aftenskole eller vedligeholdt sin Børnelærdom paa en anden Maade, da kunne han kommet paa saadanne Steder, som en antagelig Mand.

Unge Mennesker, som vil besøge Aftenskolen, kan ved det samme blive afholdt fra den slemme Bygning om Aftenen, som tidt og ofte forfører mange til slet Eksempel. F. Ex. baade til Kortspil og andet udtilbørligt. Derfor vil jeg takke dem for deres Aftenskole.

Sønderholm den 29de December 1871.

P. Pallesen

Derefter følger en beretning om jordens behandling, for på dette tidspunkt var kunstgødning ikke opfundet. Rent faktisk drev de dengang økologisk landbrug! Han giver en beskrivelse om sædskifte, om at jorden skulle ligge brak, d.v.s. skiftevis skulle en vang hvile i et år, den skulle harves jævnligt, og den skulle holdes ren for ukrudt. Ved at den hvilede i et år, skulle den være i stand til at give en nogenlunde afgrøde af korn året efter. En sådan vang kunne give 4 – 6 fold, hvorimod samme stykke jord giver ca. 40 fold.

Min morfar skrev videre, at det nu anbefaledes at så spergel i brakmarken. Spergel virkede som grøngødning og samlede kvælstof, som kom næste års afgrøde til gode. Spergel groede godt til – selv på gødningsfattig jord, og anvendtes om sommeren som foder til fårene til afgræsning.

I forhold til gårdens størrelse havde de dengang kun 4 – 5 køer, fordi de simpelthen ikke kunne få føde til flere, og derfor var det også begrænset, hvor megen naturgødning, de havde til rådighed.

Jeg kan huske min morfar fortalte mig, at når de skulle lægge kartofler, da han var barn, fik de fåregødning i en sæk hængt om nakken. De skulle så lægge en håndfuld gødning ned til hver kartoffel. Der skulle jo spares.

Der er en stil om malkning, der fortæller om, hvor vigtigt det er at yveret malkes rent, og om mælkens og fedtets forskellige vægtfylde. Han havde foretaget et forsøg ved at fylde et ølglas med den første og den sidst udmalkede mælk fra et yver. På glassene kunne han dagen efter se, at en dl af den sidst udmalkede mælk var meget mere værd end en liter af den først udmalkede.

Endvidere har han beskrevet, hvilke tegn en landmand skal iagttage for at vurdere, om kornet er tjenligt til at høste. Det var jo før højskolernes tid, derfor var det jo specielt den enkelte landmands iagttagelser og omtanke, der var grundlaget for deres dygtighed.

Aftenskolens undervisning i regning kan godt tage pusten fra de fleste i dag, når jeg gentager følgende fra min morfars regnebog, regnestykker ført med hans sirlige pen: Alm. addition subtraktion, multiplikation, division, reguladetri i hele tal, addition, subtraktion, multiplikation og division i brøk, rentesregning, rabatregning, terminers reduktion, brutto-, tara- og nettoregning, multiregning.

Peter Pallesen arbejdede som ung mand på forskellige gårde. I 1882 forpagtede han landbruget ved Zink's Fabrikker i Godthåb. Hos fabrikant Zink tjente der en ung pige ved navn Emma Poulsen, født den 31. januar 1863 i Børglum, og det blev åbenbart et godt bekendtskab for min morfar, for den 31. juli 1885 blev de viet i Øster Hornum kirke. Grunden til at de blev viet i kirken i Øster Hornum er, at der på den tid ikke fandtes en kirke i Godthåb. Forlovere var Palle Peder-

Peter Pallesen, Sønderholm.
1863 - 1930.

Emma Pallesen, Sønderholm.
1863 - 1972.

sen, Sønderholm, og smed Niels Møller, Godthåb. Mens de som nygifte boede i Godthåb fik de to sønner, som begge af ukendte årsager døde som spædbørn og blev begravet på kirkegården ved den nu opførte Godthåb kirke.

Min morfar har sikkert savnet Sønderholm, for i 1889 finder jeg ifølge en forpagtningskontrakt mellem ham og pastor Fangel, at han har forpagtet Sønderholm præstegård fra den 28. december 1889. Det blev her i den gamle stråtægte præstegård, han kom til at udøve sin livsgerning.

Han var præstegårdsforpagter til 1. april 1914, hvor svigersønnen Chr. Rindsig overtog forpagtningen.

Han var medlem af sognerådet 1892 – 1903, og fungerede som formand 1896 – 1903. Han blev igen sognerådsformand 1917 – 1921.

Emma og Peter Pallesen fik fire raske børn efter de var flyttet til Sønderholm:

- Marie (Mie) født den 12.01.1889 – død den 01.09.1978.
- Johanne født den 24.03.1891 – død den 03.11.1938.
- Jens født den 24.09.1892 – død den 13.04.1943.
- Pauline født den 31.01.1894 – død den 25.05.1979.

Lad os nu gå ind i de gamle præstegårdsbygninger, for at se hvad de indeholder.

Porten på gavlen gav adgang til laden. Loen var af stampet ler. Af maskiner var der en bredtærsker, der anvendtes til at tærske rug på. Rughalmen blev finsorteret, og de længste og bedste strå blev bundet i neg. De skulle anvendes til tækning af stråtaget, når det trængte til fornyelse. Inde i gården, tæt ved laden, stod en hestegang, der blev brugt som trækkraft til bredtærskeren.

En sådan hestegang bestod af et vandretliggende kamhjul. Det greb fat i et lille kamhjul, som sad på en lang aksel, som førte ind

i loen. På den anden side sad en remskive. Remmen kunne man så sætte på tærskeværket, kværnen, hakkelsesmaskinen, eller hvad man havde brug for at anvende. For oven på det store kamhjul var fastgjort en lang vandret trækbom. Der blev spændt et par heste for enden af den, og så gik de ellers rundt og rundt. De brugte os børn til at køre hestene.

Det var et stort fremskridt arbejdsmæssigt, for der gik jo hurtigt en masse neg igennem maskinen i modsætning til at skulle arbejde med plejlen. Når der i præstegården var en hestegang i stedet for en vindmotor, som mange andre gårde i Sønderholm havde, skyldtes det at gården lå så lavt, at der ikke var tilstrækkelig vind til trækkraft. I laden var der også en rensemaskine til at rense kornet med og en hakkelsesmaskine, hvor der blev skåret hakkelse til hestene.

I enden af laden op imod kirkegårdsdiget var svinestalden med 6 stier. Fra svinestalden og syd på, helt oppe mod kirkegårdsdiget, var kostalden med en gang i midten og en række båse i hver side. Gulvet var ingen steder støbt i cement, men overalt belagt med pik-sten. Der var i alt 24 kreaturer, hvoraf halvdelen var malkekøer.

En mur adskilte kostalden fra hestestalden, hvor der stod fire arbejdsheste og en del ungheste. Fra stalden var der direkte adgang til karlekammeret, hvor der stod to senge, to stole og et bord. Væggene var hvidkalkede.

Midt i gården stod møddingen, som skik og brug var den gang. Det bevirkede at såvel præsten som min morfar altid var velforsynede med fluer i stuerne. Omkring halvdelen af møddingen var plantet hyldetræer, der i nogen grad tog udsynet til møddingen fra de to stuehuse.

Min morfars hus var opført i bindingsværk. Inde i gården var egestolperne malet sorte. I endegavlen af stuehuset var præstens vognport, hvor der stod en let vogn og en flot kane. Min morfar havde nemlig pligt til at køre med præsten, både når han skulle passe sit embede ved Frejlev kirke og når han skulle med toget fra Sønderholm Station. Så min morfar skulle altid passe togtiderne, når præsten skulle hentes hjem igen. Det var jo før bilernes tid.

Sønderholm Præstegård 1929

Ved siden af vognporten lå gæstestalden, der blev benyttet når folk kom kørende til kirke. Jeg husker specielt beboerne fra Restrup Enge, fordi de ofte var inde og få serveret kaffe. I gæstestalden var fårene også opstaldet for vinteren.

I næste rum var bryggerset med den store murede bageovn. På den tid blev der bagt både rugbrød, sigtebrød og formkager. Til jul blev der bagt masser af pebernødder og småkager.

Bagningen foregik normalt ved, at pigerne om morgenen begyndte at ælte dejen i dejtruget. De kunne hælde 100 pund rugmel og surdejen ned i den ene ende og lunkent vand i den anden ende af truget. Så var det bare med at komme i gang med hænder og arme og ælte dejen ordentlig igennem. Æltningen foregik ofte i spisestuen for at holde dejen lun, især ved vintertide.

Efter æltningen blev dejen sat til hævning med et klæde over. Madmor skar et dybt kors i dejen, for at beskytte mod "det onde i højen", og det virkede. Næste morgen var dejen hævet og korset væk, så den stod i en svulmende bule ud over truget.

Inden bagningen drev man "den sorte mand" ud af skorstenen. Det drejede sig om at få soden ud. Mens der blev tændt op i ovnen, slog pigerne brødene op. Det skulle gøres ordentligt, så brødene blev faste og uden huller. De betød nemlig grave og spåede om lig.

Tidens bageredskaber

Når ovnen blev varm, blev asken og gløderne skrabet ud med en rage, som forinden blev dyppet i vand, for at der ikke skulle gå ild i den.

Ovnens temperatur blev aflæst ved hjælp af lidt løst mel. Først når det havde fået den rette brune farve, blev brødene sat ind med en bredbladet træspade.

Det var altid spændende, om brødet blev rigtigt bagt. Hvis det var brændt, eller overskorpen slået fra, holdt det ikke længe, fordi muggen satte sig i revnerne.

Bagningen var et vigtigt led i husholdningen, da der skulle brød på bordet til hvert eneste måltid.

Fra bryggerset kom vi ind i køkkenet, hvor der var et brændekomfur med fire komfurhuller. De var dækket af jernringe af forskellig størrelse, der kunne tages af og afpasses efter grydernes størrelse. I komfuret var der også et kogekar, der altid skulle være fyldt med varmt vand til bl.a. opvask. Vandet blev hentet i en pumpebrønd, der stod ude på gårdspladsen.

Det halve liv foregik for tjenestepigernes vedkommende i køkkenet. Der skulle jo laves mad til ti personer tre gange om dagen, samtidig med at der skulle slagtes, syltes og bages.

Fra køkkenet kom man ind i folkestuen, hvor der var fast borg og bænk. Den var deres daglige spisestue og opholdsstue om aftenen for alle husets beboere. Mon morfar havde sin faste plads ved bordenden. Herefter sad forkarlen, andenkarlen og hjorddrengen på bænken ud imod gården. På den løse bænk ind imod stuen sad min mormor, derefter førstepigen og næstefter barnepigen. Børnene var placeret mellem hjorddrengen og barnepigen. Ud imod haven var soveværelse og gæstestue, derefter var forgangen og i husets sydende var der to små stuer.

Billede fra høstarbejde. Fra venstre ses Chr. Rindsig, Peter Pallesen, en tjenestedreng med hunden Bob, Thorvald, Jens Pallesen og tjenestepigen Marie.

Den 2. december 1902 døde min mormor, Emma Pallesen, af tuberkulose. Min morfar stod da alene tilbage med fire børn, hvoraf den ældste var 13 år. For at hjælpe deres eneste søn, solgte mine oldeforældre huset på Tjelevej 5 til murer Kresten Thomsen og Emilie. De flyttede op i de to små stuer i sydenden af forpagterboligen, hvor de var til stor hjælp for min morfar, både med at passe hans fire børn, men også i den daglige husholdning.

Der var allerede installeret telefon i forpagterboligen. Begge mine oldeforældre var meget utrygge ved at have et sådant apparat i stuen; de tog den aldrig. En aften deres søn var til møde i Aalborg, var det så uheldigt, at telefonen ringede. Da udbrød Hanne: ”Gud bevare os, Palle, telefonen ringer, hvad skal vi dog gøre?”

”Ingenting”, sagde Palle. Den ringede igen.

Hanne udbrød: ”Tag den nu, Palle, du er da mand i huset!”

”Jeg har jo sagt, at jeg ikke vil røre ved det djævelskab”.

Da karlen kom ind for at spise til aften, ringede telefonen igen. Palle sagde da til karlen: ”Tag telefonen, Thorvald”.

”Nej”, sagde karlen, ”det tør jeg ikke”.

”Hvad – nægter du en ordre?”

Karlen tog da telefonen og hørte en stemme, der sagde: ”Sig mig, er der ingen hjemme?”

”Nej”, råbte karlen, og lagde straks røret på.

Det var min morfar, der ringede hjem for at høre, om alle havde det godt. Det er et bevis for den uvidenhed og utryghed over for det ukendte, der beherskede folk den gang. På det tidspunkt var der kun fire, der havde telefon i Sønderholm.

Et års tid efter døde min oldefar, Palle Pedersen. Da min oldemor kun havde brug for den ene stue nu, overlod hun stuen ind mod gården til min morfar. På grund af hans mange tillidshverv blev der her indrettet

kontor med et stort skivebord med skrivebordsstil, et skab og nogle hylder til hans bøger og lign. Hans kontorrekvisitter var i al beskedenhed kun en blækstift, pen og blæk. Hans blækhus var et såkaldt lommeblækhus. Det var af nikkel med dobbelt låg. Han tog det med i lommen, når der var sognerådsmøde. Det blev altid holdt på Restrup Kro. Desuden havde han et metalstempel, hvor der stod P.P., og en stang rød lak, som han anvendte, når der var et vigtigt og fortroligt brev, der skulle lakforsegles.

Han tilbragte megen tid på sit kontor for at føre de store sogneprotokoller, ligesom mange mennesker kom for at få råd, vejledning og hjælp til at udfylde skemaer og lign.

Han førte også et komplet regnskab over gårdens drift hvoraf det fremgår, at han årligt gav kr. 800 i forpagtningsafgift til pastor Bay.

Af tillidsposter havde han en del. Han var bl.a. medlem af menighedsrådet, kirkeværge og medlem af skolekommissionen.

Disse tillidsposter tog jo en del af hans tid. Derfor havde han altid en dygtig forkarl, der kunne lede arbejdet på gården, som kunne tage beslutninger og ansvaret for arbejdet i mark og i stald.

En af hans store interesser var Sønderholm Plantage, som han i flere år var i bestyrelsen for. På den tid var Sønderholm hede uundværlig for gårdmændene. De gravede lyngtørv til brændsel og møntørv til at dække rygningen på deres stråtage med. Lyngen blev anvendt som foder til kreaturerne, og når der skulle bages, brugte de lyng til at varme den store bageovn op med. Lyngen blev også anvendt til dybstrøelse, når fårene skulle på stald om vinteren. Revlingeris blev anvendt til staldkoste. Pilekviste blev anvendt til at flette kurve af, som blev brugt til at bære kartofler og roer i. Hver sensommer blev der plukket spandevis af tyttebær, som blev solgt i Aalborg. Heden var derfor et vigtigt led i deres tilværelse.

Min morfar var også i bestyrelsen for Sønderholm forsamlingshus, hvor han ikke blot var med til at arrangere høstfest og juletræsfest, men også en foredragsrække, hvad der også fremgår af hans regnskabsbog.

Peter Pallesen var en initiativrig igangsætter, en mand der skabte respekt om sit navn. Som en af Sønderholms gode sønner døde han den 24. august 1930.

LIVSERINDRINGER

Skrevet af Hagbard Nielsen, Vodskov

Så skal jeg her, som aftalt med mine sønner, forsøge med forskellige erindringer til "Bjergposten".

Jeg husker tydeligt, at Gudrun og jeg kom til Nordjylland fra Sjælland i 1944. Først arbejdede jeg på Restrup Søndergård på Restrup Skovvej hos min svigerfader, Jens Husum. Jeg gik om morgenen af sted med køerne, vel elleve stykker i et kobbel. Jeg husker tydeligt, at jeg en morgen blev stoppet af Simon Lundgård og udførligt spurgt om at afløse mejerist Svend Stoffersen på St. Restrup Andelsmejeri, hvor jeg var i 15 stærke år indtil 1961. Mejeriet, der blev startet i 1921, blev nedlagt i 1968, ligesom Danmarks mange andre tusinde andelsmejerier.

Jeg husker også alt om St. Restrup Herregård med de alsidige forstandere for den berømte husmandsskole. Først Kresten Balle og så især Svend Hougård, der også var radikal folketingsmand. Jeg må også nævne Peter Bjerring og Oskar Visse som to alsidige personligheder med betydning for såvel andelsmejeriet som højskolen samt hele egnen der omkring.

I de første 15 år boede vi i "Villa Arnen",

Frejlev set fra den nye mast

så hos Rigmor og Peter Olsen i Frejlev Vest, og senere i ”Bakkely” som nærmeste nabo til Frejlev Østre Skole.

Det var så i 1956 at TV-masten i Frejlev blev bygget og senere indviet i 1958. Der var stor opstandelse i Aalborg området. Særligt spændende var det selvfølgelig i Frejlev, hvor jeg husker at de første borgere straks fik fjernsyn, og hvor jeg og et par sønner blev inviteret til at se fodbold på skærmen hos Sara og Per Hedemand på ”Frejlevgård”.

Det var særligt spændende med den nye TV-mast, både før og efter indvielsen. Jeg husker tydeligt, at jeg var med pressefotograf Dalby fra Aalborg Amtstidende oppe i masten, men jeg måtte stoppe ved de 185 meter, fordi jeg blev bange da jeg kiggede ned over byen, hvor markerne neden under lignede små firkanter. Det var vores Hans Peter, der stod nede ved foden af masten og vinkede, og så kastede jeg min mejerikasket ned, og det varede længe inden den nåede jorden. Jeg blev advaret af sognefoged Nørgård om, at jeg måtte holde mine sønner fr.a masten, ellers ville jeg få en bøde. Vist nok sagt i sjov.

Det er ret enestående, at i de snart 50 år er Frejlev vokset til ca. det 5-dobbelte, en by i fortsat rivende udvikling. Det særligt spændende for mig og for mange andre er, at pastor Bendt Hedemand, Vester Hornum, nu som pensioneret sognepræst flytter tilbage til sit barndomshjem, ”Frejlevgård”. Jeg husker tydeligt tiden fra Bendt Hedemands skoletid. Dengang kom jeg hver dag og hentede Kristeligt Dagblad, uden at den store hund, Thor, gjorde mig fortræd.

Det var meget spændende og begivenhedsrige år i Frejlev. Der skete mange ting, bl.a. lugede min daværende kone, Gudrun, og jeg roer i vores fritid hos gårdejer Chr. Mikkelsen på ”Bakkegården” mellem Frejlev og Drastrup.

Efter 15 gode år i Frejlev fik jeg job som kedelpasser hos C. W. Obels cigarfabrikker i Aalborg og flyttede i 1961 til Ådalsvej 15 i Gug.

PAPIRSTAPETERNE PÅ FRIEDRICHSMOOR

- samme slags som tapeterne på Store Restrup.

I jagtslottet Friedrichsmoor i Tyskland findes papirstapeter af samme slags som Store Restrups.

I marts 2003 blev Store Restrups sjældne og smukke papirstapeter fra begyndelsen af 1800-årene stjålet, og selv om de hurtigt blev fundet igen, var de blevet alvorligt skadet af tyvens grove behandling. Restaureringen af tapeterne vil derfor blive meget bekostelig, og de økonomiske problemer i forbindelse med dette er endnu ikke løst. Det er derfor uvist, hvornår man igen vil kunne nyde synet af de interessante tapeter.

Der findes imidlertid et tilsvarende tapet med det samme motiv og trykt med de samme trykplader, som man kan få at se. Det findes på jagtslottet Friedrichsmoor i Mecklenburg i Tyskland, ikke længere væk end at man sagtens kan komme forbi på en weekend-tur. Der er indrettet restaurant i slottet, og man kan for en beskeden ekstrabetaling få forevist tapeterne i et nærliggende rum. Stedet er let at finde. Hvis man fra Schwerin kører sydpå ad den almindelige landevej mod Ludwigslust, bliver der ca. halvvejs vist af mod Friedrichsmoor, som ligger nogle km øst for landevejen (altså til venstre, når man kommer fra Schwerin).

Som det er forklaret i en artikel i Bjergposten nr. 17 (1993), var det en omstændelig sag at fremstille de tusinder af trykplader, der var nødvendige for at kunne trykke et sådant tapet, og de blev derfor genbrugt så længe, der var afsætning for et bestemt motiv, i dette tilfælde skildringen af en parforcejagt, som marquis de l'Aigle havde ladet afholde på slottet Compiègne i Nordfrankrig. Tapetet på Friedrichsmoor er dog nogle år ældre end det tilsvarende på Store Restrup og benytter derfor andre farver til jagtselskabets dragter. Endvidere finder man på Friedrichsmoor et afsluttende sceneri med jagtfrokosten, som der ikke var plads til på Store Restrup.

Der er imidlertid en anden og mere iøjnefaldende forskel på tapetets anbringelse de to steder. På Store Restrup er de enkelte scenerier opsat hver for sig i hvert sit vægfelt og indrammet med rammelister, på Friedrichsmoor er de derimod opsat i en lang, sammenhængende række rundt på væggene. Det sidste er faktisk den korrekte måde at opsætte de såkaldte panoramatapeter på, og det var det, der var det revolutionerende nye, da panoramatapeterne blev opfundet omkring 1787. Den opsætningsmåde, der er blevet anvendt på Store Restrup, var mere traditionel og gammeldags.

Tapetet på Friedrichsmoor er smukt vedligeholdt. Oprindelig sad det på jagtslottet Friedrichsthal ved Schwerin, men da dette i DDR-tiden blev indrettet til alderdomshjem, blev tapetet flyttet. På det nye sted gennembrydes tapetet af et par døre, og for at undgå at skære i det originale tapet blev der malet til, således at der f.eks. ved et buskads, der

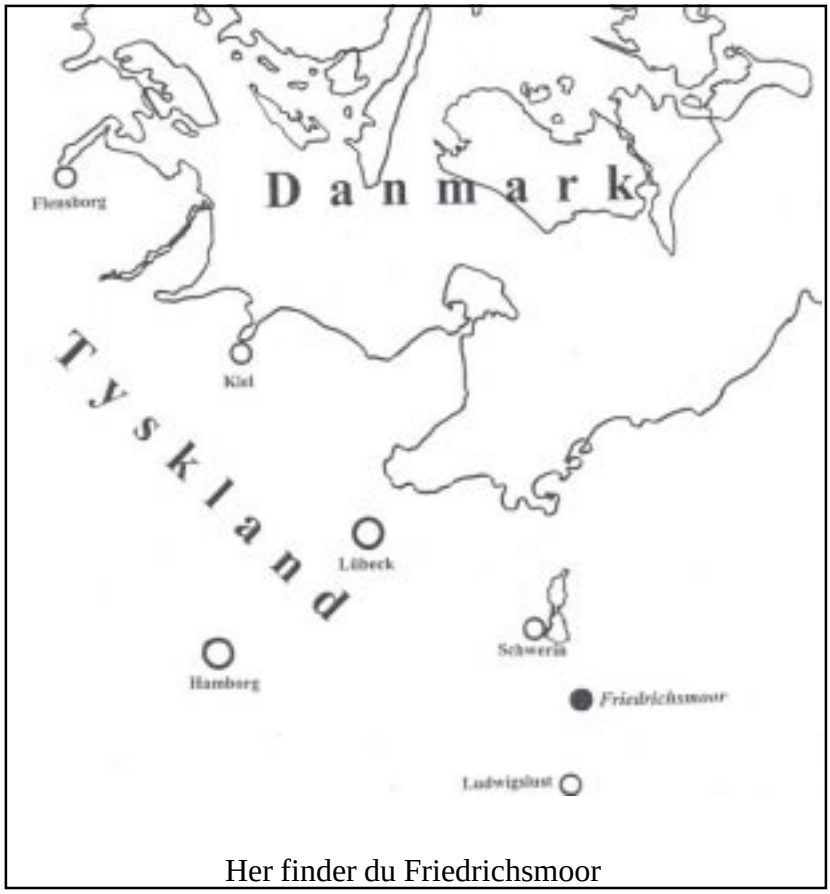

Her finder du Friedrichsmoor

deles af en dør, nu også er malet grene fra buskene hen over døren. Også et par andre steder har det været nødvendigt med tilsvarende tilpasninger til de nye forhold. Det er faktisk ret fikst gjort, og man lægger ikke mærke til det, hvis man ikke kigger specielt efter.

Når man kender tapetstuen på Store Restrup er det morsomt at gense motiverne på Friedrichsmoor, og det er interessant at konstatere, hvor utroligt meget panoramaopsætningen her betyder for helhedsindtrykket. Et besøg kan på det varmeste anbefales. God tur!

Viggo Petersen

Fortsat fra side 3.

har åbent i arkivet fra kl. 13,00 til kl. 17,00.

Der har igennem året været stor interesse for vort arkiv, der har været mange besøgende og mange både skriftlige og personlige henvendelser med ønsker om lokale oplysninger og billedkopier til div. belysninger af slægter eller artikler om lokalområdet. Arkivet har bl.a. leveret billedmateriale til den netop udkomne bog ”Barn af Himmerland”! Arkivet har fra tidligere revisor Jens Randers modtaget to værdifulde ringbind med optegnelser og fotos af to lokale familier. Det er et imponerende arbejde gennem mere end 10 år, der har resulteret i dette fine resultat. Her har vort arkiv også ydet bidrag. I den forbindelse skal der lige gøres opmærksom på, at man kan gøre sine efterkommere en stor tjeneste ved at indlevere materiale til vort arkiv, det kan være dokumenter, div. beskrivelser, attester eller fotografier. Gør det nu, for ofte får vi billedmateriale fra dødsboer, hvor der ikke er notater med. Det er ærgerligt, for ofte går værdifulde oplysninger tabt på denne måde. Vi har flere gange oplevet, at folk, der er rejst fra egnen, henvender sig om oplysninger om familien, der måske har boet på egnen i flere generationer, men hvor intet er indleveret eller noteret, det er kedeligt og skuffende ikke at kunne hjælpe i sådanne tilfælde, men vi kan ofte ikke gøre andet end at beklage.

Til slut skal der rettes en tak til alle medarbejdere og bestyrelsesmedlemmer for deres indsats i årets løb og en speciel tak til leverandører af lokale skriftlige beretninger til vort medlemsblad ”Bjergposten”.

Hardy Frandsen.

GENERALFORSAMLING!

Foreningens årlige ordinære generalforsamling afholdes **onsdag d. 9. februar 2005 kl. 19,30** i Frejlev Kirkecenter, Verdisvej 4. Frejlev.

Dagsorden jvnf. Gældende vedtægter.

Efter generalforsamlingen er foreningen vært ved kaffen. Der vil være fremlagt fotos fra området, hvortil evt. yderligere oplysninger efterlyses!

BESØG I NØRHOLM KIRKE!

Sidste års besøg i Frejlev kirke var en succes med mange interesserede. Vi vil gerne gentage dette arrangement, men denne gang i Nørholm kirke, der også er fra omkring 1100 tallet, men som er meget anderledes end kirken i Frejlev. Vi har formået at få lokalhistorikeren Knud Dittmer til at fortælle om kirkens interessante historie, der går længere tilbage end til 1216, hvor det bl.a. nævnes, at pave Innocens den tredje stadfæster sin ret til netop Nørholm kirke. Kirken har tidligere hørt under godset St. Restrup og baroniet Lundbæk ved Nibe. Så sent som i 1904 blev kirken en selvejende institution og grundejerne i Nørholm har betalt tiendeskat helt frem til 1960. Kirken har de seneste år gennemgået en nænsom restaurering.

Vi ser frem til en spændende aften sammen med Knud Dittmer, der under kaffen i sognesalen vil være til rådighed for eventuelle spørgsmål.

Onsdag d. 13. april 2005, mødes vi ved kirken kl. 19,00.

DEN OBLIGATORISKE AFTENTUR GÅR I ÅR TIL HERREGAARDEN "HESSEL". Onsdag d. 8. juni 2005. kl. 19.00.

Den årlige aftentur er i år planlagt til herregaarden "Hessel", ved Farsø. "Hessel" er Danmarks sidste helt stråtækte herregaard. Den er første gang nævnt i historien i 1392 og har været hovedgaard helt op til 1810. Den blev så sent som i 1966 købt af amtsrådet og er siden blevet restaureret og forsynet med et nyt stråtag på ca. 3.500 m2. Den består bl.a. af mere end 2000 m2 indendørs udstillinger og beskrivelser. Der er i stuehuset, (der er et eksempel på et velhavende proprietærhjem fra tiden omkring 1850) bl.a. bryggers, køkken, stuer, soveværelser, spinde- og vævestuer, plysstue o.s.v. I udhusene kan man se, hvordan man boede og arbejdede for et par hundrede år siden, idet der er bevaret og indrettet forskellige værksteder fra datidens håndværkere. I en særskilt bygning findes et smedeværksted med et væld af værktøj, som for længst er gået af mode, men som alligevel fortæller en del om, hvilke muligheder man har haft for at få samfundet til at fungere. Der er stalde og nogle af datidens uundværlige fjerkrærum.

Der vil være en kendt guide med under besøget, og der vil desuden være mulighed for at stille spørgsmål under indtagelse af **den medbragte kaffe**. Der må påregnes en gruppeentre på 25,00 kr. pr. person.

Der køres fra **Sønderholm Sognegård kl. 19,00 i private biler.** Forventet ankomst til "Hessel" kl. 19,45. Vi beder medlemmerne om selv at arrangere samkørsel!

Der køres over Nibe og Bislev mod Hvalpsund, hvor der inden byen drejes til venstre ad Hesselvej.